

2.2. WYBRANE ASPEKTY TURYSTYKI WEDŁUG ŹRÓDEŁ POZASTATYSTYCZNYCH

2.2.1. Kopalnia soli w Wieliczce⁴

Jednym z najatrakcyjniejszych a równocześnie jednym z najbardziej znanych na świecie obiektów turystycznych jest zabytkowa kopalnia soli w Wieliczce. **W 2008 r. minęła 30 rocznica wpisania Kopalni Soli w Wieliczce na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.**

Już od czasów neolitycznych w okolicach Wieliczki pozyskiwano solankę, z której po odparowaniu wody uzyskiwano sól, cenną wówczas jak złoto; od połowy XIII w. zaczęto wydobywać sól kamienną.

Od początku swego istnienia wielicka żupa stanowiła ważne źródło dochodów królewskich — w XIV w. było to 30% dochodów państwa. Z dochodów z handlu solą utrzymywał się dwór królewski, finansowane było utrzymanie zamków strzegących szlaków handlowych, a także działalność Akademii Krakowskiej. Dzięki zyskom z handlu solą rozbudowany został Zamek Królewski na Wawelu. W XVI w. kopalnia była jednym z największych przedsiębiorstw ówczesnej Europy.

Kopalnia już od XIV wieku pokazywana była gościom dworu królewskiego na Wawelu, a od końca XV w. rozpoczęły się pierwsze wyprawy turystyczne do kopalni. Nieliczni, uprzywilejowani turyści (pochodzący z klas wyższych i mający każdorazowo zezwolenie króla) opuszczani byli do kopalni na grubych linach, po czym przy pochodniach zwiedzali wyrobiska solne. Dopiero od 1744 r., gdy w jednym z szybów wybudowano drewniane schody, możliwości zwiedzania kopalni znacznie wzrosły. Przejęcie kopalni przez Austriaków spowodowało istotny rozwój turystyki — docenili oni walory kopalni, jako jednego z najwspanialszych obiektów turystycznych w Cesarstwie Austriackim i udostępnił kopalnię dla szerokiego ruchu turystycznego. Jeżeli pod koniec XVIII w. kopalnię zwiedzało kilkadziesiąt osób miesięcznie, to w początkach XIX w. liczba ta wzrosła do 100 osób tygodniowo. Z biegiem lat do zwiedzania przystosowywano nowe korytarze i komory, a w trakcie wycieczek organizowano bale, przedstawienia, przejażdżki łodziami po słynnych jeziorach a nawet pokazy sztucznych ogni. W drugiej połowie XIX w. turyści wożeni byli wagonikami kolejki konnej. W XIX w. kopalnię zwiedziło wielu królów, pisarzy, malarzy, naukowców — kopalnia stała się słynna na całym świecie.

Od początku XX w. do zwiedzania udostępniono kaplicę Św. Kingi, wprowadzono regulaminy zwiedzania, wyznaczono dni i godziny otwarcia oraz określono ceny biletów. W latach międzywojennych ruch turystyczny znacznie wzrósł. Z kolei w okresie okupacji hitlerowskiej kopalnia była dostępna jedynie dla dostojników niemieckich.

Po zakończeniu II wojny światowej nastąpił szybki wzrost liczby turystów zwiedzających podziemne korytarze — już w 1945 r. zwiedziło je ponad 10 tys. osób i liczba ta szybko rosła — w 1955 r. było to ok. 200 tys. turystów. Duża liczba zwiedzających kopalnię spowodowała konieczność wykonania niezbędnych remontów chodników i urządzeń zabezpieczających oraz przystosowania nowych korytarzy i komór dla ruchu turystycznego. W latach 1959–1964 przeprowadzono wszelkie prace remontowe, wykonano wentylację podziemnych korytarzy oraz zainstalowano oświetlenie elektryczne. Przez kolejne lata systematycznie podnoszono poziom obsługi ruchu turystycznego, co w połowie lat 70-tych spowodowało wzrost liczby zwiedzających do ok. 750 tys. osób rocznie.

W 1978 r. Kopalnia Soli w Wieliczce została wpisana na I. Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego stworzoną przez UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury) — obok 11 innych obiektów z całego świata (w tym m.in. krakowskiego rynku).

W 1994 r. zarządzeniem Prezydenta RP kopalnia została uznana za Pomnik Historii Narodowej.

Obecnie kopalnia na 9 poziomach ma około 3000 komór i prawie 300 km podziemnych korytarzy, z czego do ruchu turystycznego udostępniony jest 3,5 kilometrowy odcinek. Na terenie kopalni znajduje się podziemne sanatorium, Muzeum Żup Krakowskich, restauracja, poczta oraz sklepy z pamiątkami; organizowane są koncerty muzyczne, pokazy kinowe, zawody sportowe i różne inne imprezy okolicznościowe. Corocznie kopalnię soli w Wieliczce zwiedza ok. milion turystów z kraju i zagranicy.

⁴ Opracowano na podstawie: *Informacje z Działu Marketingu Kopalni Soli „Wieliczka” Trasa Turystyczna Sp. z o.o.; Janusz Podlecki, Wieliczka. Zabytkowa kopalnia soli* (wydanie III, poprawione i zmienione). Wyd. „Karpaty” – Andrzej Łączyński, Kraków 2007; *I Lista Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO z 9 września 1978 r.*; strona internetowa <http://www.kopalnia.pl/>

TABL. IX. ZWIEDZAJĄCY KOPALNIĘ SOLI „WIELICZKA”

Wyszczególnienie	2000	2005	2007	2008
	w tysiącach			
OGÓLEM	758,2	1028,7	1159,6	1097,5
Krajowi	533,6	452,6	483,9	470,2
Zagraniczni	224,6	576,1	675,7	627,3
w tym z:				
Wielkiej Brytanii	15,0	39,0	85,0	87,0
Niemiec	30,0	53,7	44,1	43,4
Francji	18,3	41,2	40,4	38,0
Korei	5,8	27,2	33,7	34,9
Włoch	13,4	42,2	43,7	34,6
USA	38,2	53,4	45,9	32,5
Norwegii	10,9	22,6	29,4	29,2
Rosji	2,4	25,3	34,7	27,9
Hiszpanii	4,1	20,3	25,3	26,2
Węgier	6,6	22,5	21,2	24,9

U w a g a. Wyszczególniono 10 krajów, z których liczba zwiedzających w 2008 r. była największa.

2.2.2. Tatrzański Park Narodowy ⁵

Jednym z najbardziej atrakcyjnych regionów turystycznych Polski, leżącym w Małopolsce są Tatry. Jest to jedyny w Polsce obszar o charakterze wysokogórskim licznie odwiedzany przez turystów z kraju i zagranicy. W celu zachowania występujących tu roślin i zwierząt oraz unikalnego krajobrazu obszar ten objęto w całości ochroną przyrody tworząc w październiku 1954 r. Tatrzański Park Narodowy (TPN). Rozpoczął on działalność z dniem 1 stycznia 1955 roku.

TPN zajmuje powierzchnię 21164 ha i pod tym względem zaliczany jest do największych parków narodowych w Polsce. Około 70% powierzchni parku stanowią lasy i zarośla kosodrzewiny (15048 ha), a pozostałe 30% to murawy wysokogórskie, skały i wody. Ochroną ścisłą objęto prawie 11500 ha powierzchni, w tym całe piętro hal i turni, piętro kosodrzewiny oraz częściowo również lasy regla górnego i dolnego.

TPN graniczy z parkiem narodowym Słowacji (TANAP), wspólnie z którym stanowi Międzynarodowy Rezerwat Biosfery utworzony w 1992 r. przez UNESCO.

Na terenie Parku znajduje się najwyższy położony punkt Polski — północny wierzchołek Rysów (2499 m n.p.m.) przez który przebiega granica państwa. Najwyższym szczytem położonym w całości na obszarze Polski jest Kozi Wierch (2291 m n.p.m.).

Flora TPN składa się z 1000 gatunków roślin naczyniowych, wśród których znajdują się 102 gatunki roślin chronionych (28 z nich znajduje się w na polskiej czerwonej liście roślin zagrożonych). Spośród 450 gatunków górskich, prawie 250 ma tu jedyne miejsce występowania w Polsce. Rośnie tu przeszło 80% polskich endemitów roślinnych.

Fauna obejmuje 290 gatunków kręgowców oraz 5-6 tys. gatunków bezkręgowców. Spośród kręgowców na terenie polskich Tatr wykazano dotychczas 53 gatunki ssaków, 101 gatunków ptaków oraz 6 gatunków ryb. Z gromady gadów występują tu 3 gatunki a z gromady płazów stwierdzono występowanie 7 gatunków.

Atrakcją krajobrazową TPN są liczne źródła i potoki, których łączna długość przekracza 300 km. Na progu Doliny Pięciu Stawów Polskich znajduje się Siklawa — największy polski wodospad (ok. 70 m

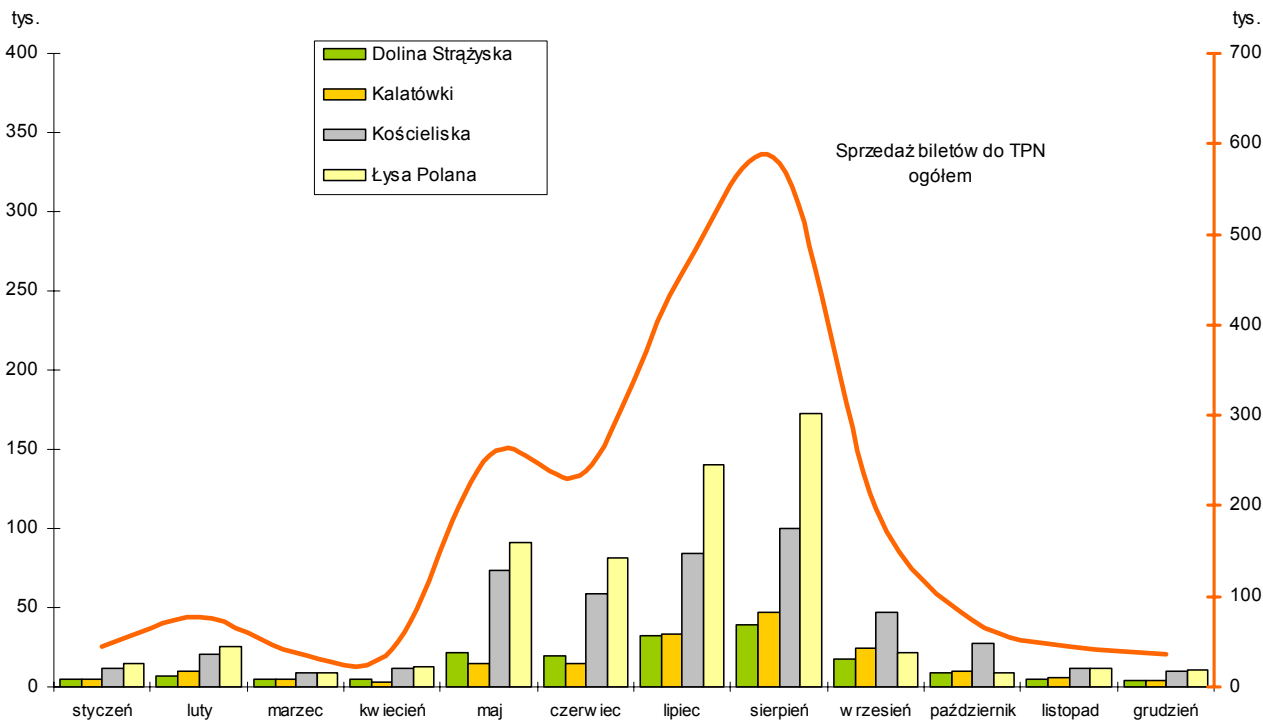
⁵ Opracowano na podstawie: *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 1954 roku w sprawie utworzenia Tatrzańskiego Parku Narodowego* (Dz. U. Nr 4 poz. 23); *Rozporządzenie Rady Ministrów z 1 kwietnia 2003 w sprawie Tatrzańskiego Parku Narodowego* (Dz. U. Nr 65 poz. 599; Paweł Skawiński, Tomasz Zwijacz-Kozica, *Tatrzański Park Narodowy*, seria: *Spotkania z przyrodą*, Oficyna Wydawnicza „Multico”, Warszawa 2005;

wysokości). Przy drodze do Morskiego Oka, na Potoku Roztoka w Dolinie Roztoki, zobaczyć można najbardziej znany tatrzański wodospad zwany Wodogrzmotami Mickiewicza. Największym wodospadem polskiej części Tatr Zachodnich jest Siklawica w Dolinie Strążyskiej.

Na obszarze Parku znajduje się około 100 jezior i jeziorek zwanych stawami. Zajmują one razem obszar ok. 148 ha. Największym z nich jest Morskie Oko o powierzchni prawie 35 ha i głębokości 51 m. Niewiele mniejszą powierzchnię ma Wielki Staw Polski — ponad 34 ha — ale jest za to najgłębszym jeziorem na terenie Parku (79 m głębokości) i drugim pod względem głębokości w Polsce.

Tatrzański Park Narodowy jest jednym z najliczniej odwiedzanych przez turystów obszarem w Polsce. Za wstęp do TPN pobierane są opłaty — bilety sprzedawane są w 14 punktach wstępu do Parku. W 2008 r. sprzedano łącznie 2078,7 tys. biletów.

SPRZEDAŻ BILETÓW WSTĘPU DO TATRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO W WYBRANYCH MIEJSCACH WEDŁUG MIESIĘCY W 2008 R.

U w a g a. Przedstawiono miejsca wstępu do Parku, w których sprzedano najwięcej biletów.

W TPN obowiązuje zakaz poruszania się pojazdami mechanicznymi. Atrakcją dla turystów jest możliwość skorzystania z przejażdżki zaprzęgiem konnym latem, a zimą saniami w dolinach: Chochołowskiej, Kościeliskiej, Bystrej, Rybiego Potoku.

Przy punktach wejścia do parku utworzono parkingi dla samochodów osobowych i autobusów. Znajdują się one w następujących miejscach: Dolina Kościeliska (Kiry), Dolina Małej Łąki, Dolina Strążyska, Jaszczurówka, Dolina Filipki, Wierch Poroniec, Palenica Białczańska.

Do dyspozycji turystów wyznaczono w TPN gęstą sieć znakowanych szlaków turystycznych o różnych stopniach trudności, począwszy od bardzo łatwych po bardzo trudne i wyposażone w urządzenia asekuracyjne takie jak łańcuchy, klamry i drabinki. Łączna długość 68 udostępnionych szlaków pieszych wynosi około 275 km. Najslynniejszym a zarazem najbardziej niebezpiecznym tatrzańskim szlakiem jest „Orla Perc”. Szlak ten poprowadzony jest długą granią przez szczyty i turnie od Przełęczy Zawrat przez Kozi Wierch, Granaty po Przełęcz Krzyżne.

Na terenie TPN można uprawiać turystykę rowerową, ale wyłącznie na udostępnionych i wyznaczonych do tego celu 6. szlakach rowerowych:

- „Droga pod Reglami” od „Murowanicy” w Dolinie Bystrej do Siwej Polany w Dolinie Chochołowskiej,
- w Dolinie Chochołowskiej od Siwej Polany do schroniska na Polanie Chochołowskiej,
- Kuźnice – schronisko na Polanie Kalatówki,
- Dolina Suchej Wody – schronisko „Murowaniec” na Hali Gąsienicowej,
- Małe Ciche – Zazadnia – Wierch Poroniec – Zgorzelisko – Tarasówka,
- Małe Ciche – Lichajówki – Murzasichle.

Na terenie TPN stworzone są warunki do uprawiania taternictwa powierzchniowego i jaskiniowego. Na terenie Parku taternictwo powierzchniowe można uprawiać w wyznaczonych do tego celu rejonach Morskiego Oka, Doliny Pięciu Stawów Polskich wraz z Dolinką Buczynową, Hali Gąsienicowej, u wylotu doliny Lejowej oraz w żlebie Jaroniec. Dla taternictwa jaskiniowego udostępnionych zostało 37 jaskiń. Dla ruchu turystycznego udostępniono 6 jaskiń, do których prowadzą znakowane szlaki turystyczne. Są to jaskinie znajdujące się w Dolinie Kościeliskiej: Mroźna (oświetlona), Smocza Jama w Wąwozie Kraków, Mylna, Raptawicka, Obłazkowa oraz jaskinia Dziura w Dolinie ku Dziurze.

Na terenie Parku znajduje się oddana do użytku w 1936 r., czynna przez cały rok, kolejka linowa z Kuźnic na Kasprowy Wierch. Obecnie jest to nowoczesny wagon z panoramicznymi szybami zapewniającymi doskonały widok na Tatry. W okresie zimowym do dyspozycji narciarzy są również wyciągi krzeselkowe w Dolinie Goryczkowej i w Kotle Gąsienicowym.

TABL.X. KOLEJE LINOWE W TATRZAŃSKIM PARKU NARODOWYM

Wyszczególnienie	Nazwa kolei		
	„Kasprowy Wierch”	„Goryczkowa”	„Gąsienicowa”
Rodzaj kolei	kabinowa	krzeselkowa	krzeselkowa
Czas jazdy w min.	12	15	8
Długość w m	4292	1624	1180
Wysokość nad poziomem morza w m:			
stacji dolnej	1027	1355	1601
stacji górnej	1959	1958	1953
Różnica wysokości w m	936	602	352
Średnie pochylenie w %	22	37	30

Ź r ó ł o: strona internetowa Polskich Kolei Linowych www.pkl.pl.

Dla amatorów narciarstwa zjazdowego wyznaczone są trasy w Dolinie Suchej Stawiańskiej (Kocioł Gąsienicowy) i Dolinie Goryczkowej oraz na północnym stoku Nosala. Utworzono także półka narciarskie na Hali Gąsienicowej przy „Betlejemce”, Polanie Chochołowskiej, Kalatówkach i w Suchym Żlebie. Z Doliny Goryczkowej do Kuźnic prowadzi nartostrada. Dla uprawiania narciarstwa biegowego wyznaczone są trasy w Kościelisku Kirach i w rejonie Średniej Krokwi.

W ostatnich latach coraz więcej turystów przemierza szlaki tatrzańskie na nartach. Popularny staje się skialpinizm, określany jako połączenie tradycyjnych „biegówek” i nart zjazdowych. W Tatrach Polskich turystykę narciarską można uprawiać na wyznaczonych szlakach turystycznych z wyjątkiem odcinków zamkniętych w okresie od 1 grudnia do 31 maja. Wyznaczone są ponadto szlaki narciarskie w rejonie Doliny Goryczkowej i Kondratowej oraz z Hali Gąsienicowej i Nosala do Kuźnic a także w Dolinie Chochołowskiej. Przy dobrych warunkach śniegowych i braku zagrożenia lawinowego można także uprawiać narciarstwo wysokogórskie.

Na obszarze Parku znajduje się 8 schronisk turystycznych, posiadających łącznie 648 miejsc noclegowych.

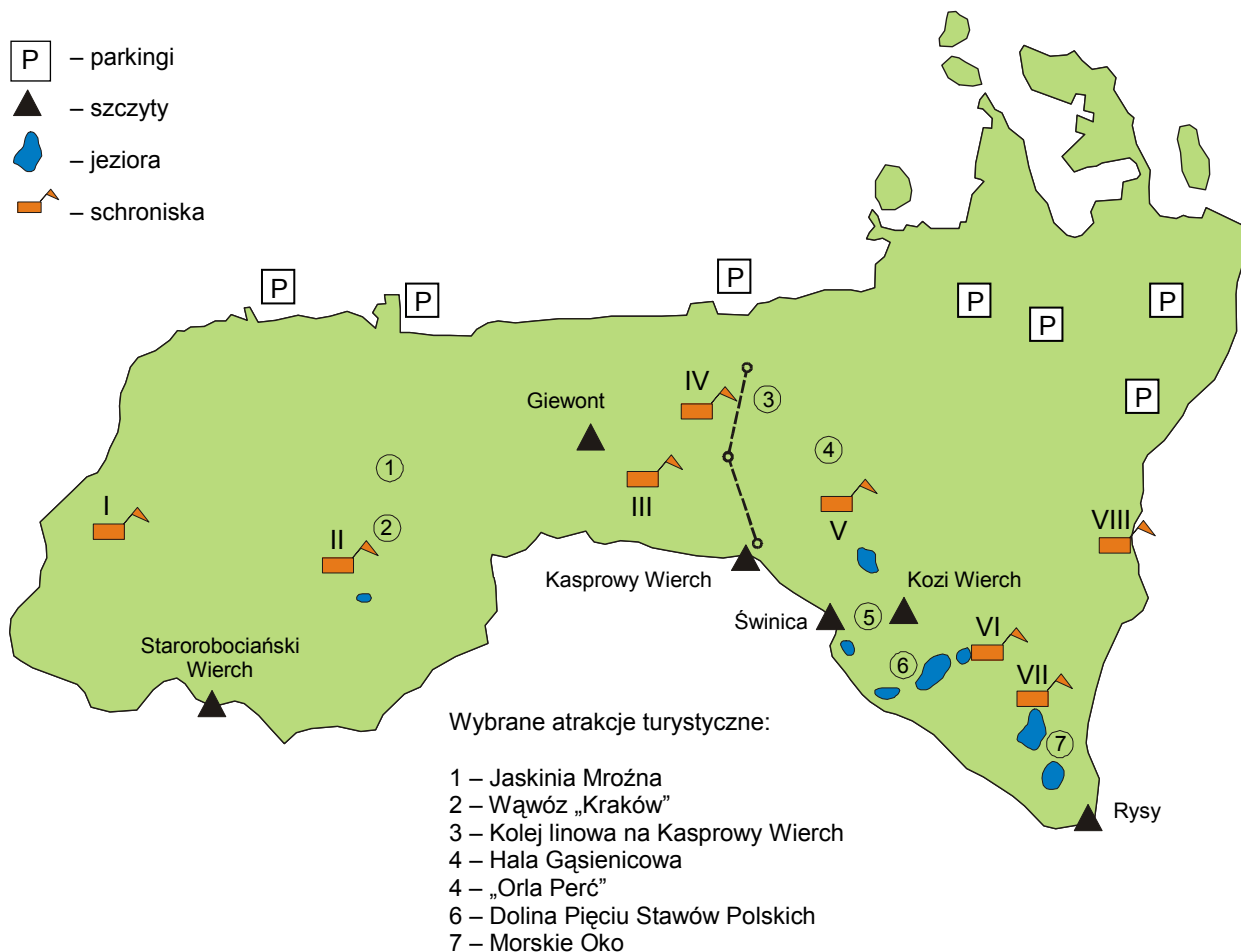
TABL. XI. SCHRONISKA W TATRZAŃSKIM PARKU NARODOWYM

Obiekt (oznaczenie na schemacie)	Miejsca noclegowe	Położenie nad poziomem morza w m
Schronisko na Polanie Chochołowskiej (I)	133	1146
Schronisko „Ornak” w Dolinie Kościeliskiej (II)	80	1100
Schronisko na Hali Kondratowej (III)	20	1335
Schronisko – hotel na Kalatówkach (IV)	84	1198
Schronisko "Murowaniec" na Hali Gąsienicowej (V)	108	1505
Schronisko w Dolinie Pięciu Stawów Polskich (VI)	71	1671
Schronisko przy Morskim Oku im. St. Staszica (VII)	75 ^a	1405
Schronisko w Dolinie Roztoki (VIII)	77	1031

a W tym 43 miejsca noclegowe w tzw. Starym Schronisku.

Ź r ó d ł o: strona internetowa <http://www.schronisko.ezakopane.pl/>

SCHEMAT ROZMIESZCZENIA WYBRANYCH ATRAKCJI TURYSTYCZNYCH
W TATRZAŃSKIM PARKU NARODOWYM

U w a g a. Cyfrą rzymską (I–VIII) oznaczono miejsca położenia schronisk, o których informacje zamieszczono w tabl. XI.